

Zygmunt Perz

"Gewaltlosigkeit", R. P. Régamey, Wien-München 1966 : [recenzja]

Collectanea Theologica 41/2, 211-212

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Moderner Atheismus und Moral (Karl Löwith, Heinz Flügel, Jules Girardi) Freiburg i. Br. 1966, Herder, s. 61.

Pluralizmowi światopoglądowemu współczesnej ludzkości towarzyszy narastające przekonanie o konieczności współpracy ludzi niezależnie od wyznawanych przez nich przekonań religijnych, dla wspólnego dobra życia na ziemi. Trudno mówić o współpracy bez wymiany poglądów w różnych dziedzinach, które bardzo często potracają lub zakładają sprawy światopoglądu. Stąd wyłania się pragnienie wzajemnego zrozumienia i zarazem szukanie wspólnej płaszczyzny nie tylko w zakresie praktycznego działania, lecz także uzasadnienia tego działania. Ponieważ zaś chodzi o działanie człowieka, dlatego też zagadnienia etyczne, w których dochodzi do głosu to, co znamienne właśnie dla człowieka, budzą żywe zainteresowanie współczesnej pluralistycznej światopoglądowo ludzkości. Przecież w tym, co ludzkie, mogą i powinni ludzie się spotkać, chociaż wiadomo, że właśnie w tej dziedzinie tak bardzo się różnią. Zagadnienia etyczne wiążą się bowiem ze sprawami światopoglądu i religii.

Wydawnictwo Herdera opublikowało w ramach serii *Weltgespräch* materiały z dyskusji poświęconej powiązaniu moralności z religią, pod kątem dialogu wierzących z ateistami. Na publikację składa się kilka opracowań. W pierwszym z nich pt. *Atheismus als philosophisches Problem*. Karl Löwith analizuje zjawisko współczesnego ateizmu w naświetleniu historycznym zwracając między innymi uwagę, że właśnie chrześcijan w pierwszych wiekach spotykał zarzut ateizmu, ponieważ ich zachowanie się różniło się znacznie od stylu życia religijnego świata starożytnego Rzymu. W drugim opracowaniu Heinz Flügel zajmuje się problematyką stosunku religii do moralności w poglądach Alberta Camusa, który w imię humanizmu biedził się na tym, „jak zostać świętym bez Boga”. Główną część rozważań publikacji stanowi opracowanie Jules Girardi, pt. *Überlegungen zur Begründung einer weltlichen Moral*. Autor stara się naświetlić problem, w jakiej mierze można uzasadnić etykę niezależnie od przesłanek religijnych. Jego zdaniem nie należy tego, co świeckie przeciwstawić temu, co religijne, lecz stworzyć etykę ogólnoludzką, która byłaby otwarta na wszystkie wartości dotyczące życia ludzkiego. Wartości etyczne zaś są podobnie autonomiczne w stosunku do dziedziny wartości religijnych jak człowiek w stosunku do Boga, ale pełny swój rozwój osiąga właśnie w Bogu.

W końcowej części publikacji Walter Strolz podsumowuje dyskusję, jaka się wywiązała w związku z przedstawionymi opracowaniami. Uczestniczył w niej również J. B. Metz.

Ton wywodów opracowań świadczy o szczerej chęci zrozumienia współczesnego ateizmu i umożliwienia dialogu w sprawach etycznych między ludźmi o różnym stosunku do religii. Godne zalecenia wydają się pod tym względem szczególnie rozważania zawarte w artykule J. Girardi.

Ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

R. P. RÉGAMEY OP, *Gewaltlosigkeit*, Wien-München 1966, Verlag Herold, s. 260.

Groźba powszechnej zagłady współczesnego świata narzuca wprost myśl o konieczności wyrzeczenia się wojny w załatwianiu sporów między narodami. W związku z tym narzuca się natarczywe pytanie, czy nie dałoby się w ogóle zrezygnować ze środków przemocy w stosunkach międzyludzkich. Zarazem jednak budzi się wątpliwość, czy tego rodzaju postawa może liczyć na powodzenie.

To niezmiernie ciekawe zagadnienie nasunęło francuskiemu dominikaninowi R. P. Régamey temat rozważań, które wydał pt. *Non-violence et*

conscience chrétienne (omawiana obecnie pozycja wydawnicza jest niemieckim przekładem tego opracowania). Swego rodzaju okazją do podjęcia tego problemu stało się dla niego uzyskanie niepodległości przez Indie. W tym wydarzeniu historycznym dostrzega Régamey zwycięstwo idei Gandhiego o wyzbyciu się gwałtu i przemocy w stosunkach społecznych. Drugim przykładem zwycięstwa takiej właśnie postawy jest dla niego „pokonanie” starożytnego pogaństwa przez religię chrześcijańską. W idei zaś głoszonej i stosowanej przez Gandhiego widzi niejako urzeczywistnienie ewangelicznej idei „cichości”.

Książka składa się z wstępu i trzech części. Uwagi wstępne świadczą, że autor patrzy realnie na złożoną sytuację współczesnego świata i właściwie ocenia maksymalistyczne wymagania jakich domaga się realizacja wskazań Ewangelii. W pierwszej części ukazuje na przykładzie osoby Jezusa Chrystusa ideał łagodności nierozzerwalnie związany z zarliwością o zwycięstwo sprawy. W drugiej rozważa możliwości realizowania tego ideału przez chrześcijan. Wskazuje na karykaturalne przejawy „cichości ewangelicznej” i jej niepopularność. Wyraża przy tym przekonanie, że autentyczna moc zwycięskiej łagodności chrześcijańskiej przekracza naturalne siły człowieka i zakłada pomoc łaski. W tej części analizuje również zagadnienie miłości nieprzyjaciół. Trzecią część publikacji poświęca rozważaniom nad zasadami i realizacją dzieła Gandhiego, w czym widzi zastosowanie ideału Ewangelii.

Nie tylko frapujące zagadnienie, lecz także refleksyjny styl wywodów autora stanowi zachętę do rozważań na temat możliwości realizacji zasad humanizmu i miłości w stosunkach między ludźmi na różnych szczeblach życia społecznego.

Ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Alphonsus van KOL SJ, *Theologia moralis*, t. I i II, Barcinone-Friburgi Brisgoviae-Romae-Neo-Eboraci, 1968, Herder, s. 823+715.

Posoborowe wydanie *Das Gesetz Christi* B. Häringa z 1967 r. nie różni się wiele od swoich ostatnich wydań sprzed soboru. To samo można powiedzieć o nowym podręczniku teologii moralnej holenderskiego jezuitę, A. van Kola. W tym wypadku jednak nie chodzi o porównanie z przedsoborowymi wydaniami, bo takich nie było, lecz z tradycyjnymi podręcznikami wydawanymi w języku łacińskim. Nowy podręcznik różni się od nich właściwie jedynie uwzględnieniem wypowiedzi Vaticanum II oraz posoborowych dokumentów nauczania papieskiego. Ponadto należy zaznaczyć, że opracowanie van Kola robi wrażenie repertorium zagadnień teologicznomoralnych, a nie gruntownego podręcznika, ponieważ nie przedstawia wyczerpująco dotychczasowego dorobku myśli w zakresie danego tematu, lecz zaledwie fragmentarycznie szkicuje. Odnosi się to nie tylko do wywodów, lecz także jeśli chodzi o przytaczanie literatury przedmiotu.

Pierwszy tom omawianej publikacji obejmuje problematykę teologii moralnej ogólnej i szczegółowej, drugi zaś, zaledwie o 100 stron mniej obszerny, został poświęcony tradycyjnemu traktatowi kanoniczno-moralnemu *de sacramentis*. Na końcu każdego tomu znajduje się indeks rzeczowy.

Zagadnieniu podstaw teologii moralnej łącznie z ogólnym wprowadzeniem poświęcił autor tylko 160 stron druku. Teologię moralną ogólną rozpoczyna właściwie od traktatu *de actibus humanis*, ponieważ zagadnienie celu zaznacza tylko na dwóch stronach zatytułowanych *principium et fundamentum*. Zainteresowanie czytelnika budzi druga część traktatu *de actibus humanis* pt. *De activitate humana sociali*, w której autor zwraca uwagę na zależność życia moralnego chrześcijanina od życia społeczności Kościoła, lecz i tutaj ogranicza się do rzucenia kilku myśli na ten temat. To samo odnosi się do rozważań zaopatrzonych w takie zaostrażające ciekawość tytuły, jak *de functione*